

‘น้ำคือชีวิต’ งานชลประทานของรัชกาลที่ 9

โดย...สิทธิณี ห่วงนาค

“...หลักสำคัญว่าต้องมีน้ำบริโภค น้ำใช้ น้ำเพื่อการเพาะปลูก เพราะว่าชีวิตอยู่ที่นั่น ถ้ามีน้ำคนอยู่ได้ ถ้าไม่มีน้ำคนอยู่ไม่ได้ ไม่มีไฟฟ้าคนอยู่ได้ แต่ถ้ามีไฟฟ้า ไม่มีน้ำคนอยู่ไม่ได้...” พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ณ สวนจิตรลดา วันที่ 17 มี.ค. 2529

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงงานด้านการชลประทานเป็นที่ประจักษ์ต่อคนไทยทั้งปวง จนคิดแทบไม่ออกว่า หากไม่มีพระองค์ท่านทรงเป็นหลักชัยในด้านนี้ ตลอด 70 ปีที่ทรงครองราชย์ ทรงวางรากฐานในการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อรองรับความต้องการใช้ของคนในชาติ ตั้งแต่อดีตมาถึงปัจจุบัน ด้วยสายพระเนตรมองไกลไปถึงอนาคตแล้วไซ้ วันนี้คนไทยจะอยู่อย่างไร และจะสามารถฝ่าฟันวิกฤตอุทกภัย ภัยแล้ง ในช่วงที่ผ่านมาได้อย่างไร ดังจะเห็นจากพระราชดำรัสในหลายวาระที่ทรงรับสั่งเกี่ยวกับงานด้านชลประทาน

“โดยมากงานที่ขึ้นมาเป็นเอก ก็คืองานชลประทาน เพราะว่าถ้าวางถ้าหากว่าไม่มีชลประทาน ประเทศก็จะแห้งแล้ง เมื่อแห้งแล้งแล้วเพาะปลูกก็ไม่ได้ พอเพาะปลูกไม่ได้ก็ไม่มีการทำงานด้านเกษตร ซึ่งเป็นงานที่ได้ผลประโยชน์แก่ราษฎรโดยตรง การชลประทานนี่ก็นึกถึงเกษตร แต่ว่าความเป็นอยู่ของประชาชนธรรมดา น้ำบริโภคก็ต้องมี” พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานแก่คณะเอกอัครราชทูตและกงสุลใหญ่ไทยประจำภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน วันพุธที่ 26 ก.ค. 2532

ตลอด 70 ปีที่ทรงครองราชย์ พระองค์ทรงมีโครงการพระราชดำริกว่า 4,000 โครงการ และเป็นงานด้านการชลประทานกว่า 2,000 โครงการ ที่ได้ยังประโยชน์แก่คนไทยทั่วประเทศ แม้ในยามที่ทรงมีพระอาการประชวรก็ยังทรงติดตามงานและมีพระราชดำรัสต่องานชลประทานมาต่อเนื่อง และในวันที่ 7 ก.ค. 2555 ได้เสด็จพระราชดำเนินทางชลมารคเปิดโครงการที่ได้รับสั่งให้กรมชลประทานวางโครงการ แม้ว่าระหว่างนั้นจะทรงมีพระอาการประชวรประทับรักษาพระองค์ที่โรงพยาบาลศิริราช โดยจุดเปิดงานอยู่ที่บริเวณหน้ากรมชลประทาน โดยมีสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ตามเสด็จฯ ซึ่งเป็นการปฏิบัติพระราชกรณียกิจที่ประชาชนคนไทยได้เข้าเฝ้าฯ ด้วยความปิติยินดีเป็นอย่างยิ่ง เป็นพระราชกรณียกิจในช่วงท้ายๆ ที่คนไทยทั้งชาติได้เข้าเฝ้าฯ พระองค์อย่างใกล้ชิดตลอดสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา

สำหรับ 5 โครงการชลประทานที่เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเปิด ประกอบด้วย

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทอดพระเนตรโมเดลเขื่อนขุนด่านปราการชล
โครงการเขื่อนขุนด่านปราการชล ‘เขื่อนซึ่งเป็นกำแพงน้ำ’

“...โครงการเขื่อนเก็บกักน้ำคลองท่าด่าน จ.นครนายก สร้าง ณ บริเวณจุดที่ต่ำกว่าน้ำตกเหวนรกลงมานั้น เป็นโครงการที่มีความสำคัญมาก เพราะนอกจากจะช่วยให้ราษฎรมีน้ำใช้เพาะปลูกในฤดูแล้งได้เป็นจำนวนนับแสนๆ ไร่แล้ว เขื่อนแห่งนี้จะสามารถเก็บกักน้ำอุทกภัยของทุกปีไว้ได้หมด จะไม่ทำให้เกิดภาวะน้ำท่วมพื้นที่เกษตรในบริเวณ จ.นครนายก อีกต่อไป และขณะเดียวกันในฤดูแล้ง น้ำจากเขื่อนก็จะถูกระบายเพื่อชะล้างเปรี้ยวในหลายอำเภอของนครนายกได้อีกด้วย...” พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เมื่อ 4 ธ.ค. 2536

ลุ่มน้ำนครนายก เป็นสาขาของลุ่มน้ำบางปะกง ครอบคลุมพื้นที่ อ.เมือง บ้านนา ปากพลี องครักษ์ จ.นครนายก เป็นพื้นที่ประสบอุทกภัยบ่อย และในยามฤดูแล้งมักขาดแคลนน้ำ และบางพื้นที่เกิดดินเปรี้ยว พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงเยี่ยมราษฎรในพื้นที่ดังกล่าว เมื่อวันที่ 26 ธ.ค. 2519 ทรงทราบความเดือดร้อนของประชาชน และนำมาสู่โครงการเขื่อนขุนด่านปราการชล และเมื่อ 4 ธ.ค. 2536 ได้พระราชทานแนวพระราชดำริวางโครงการดังกล่าว

รัฐบาลได้เริ่มสร้างโครงการเมื่อ 6 พ.ย. 2542 ระยะเวลาก่อสร้าง 5 ปี และในวันที่ 6 มิ.ย. 2544 พระบาทสมเด็จพระปรมินทร

มหาภูมิพลอดุลยเดชเสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงวางศิลาฤกษ์ และวันที่ 5 มิ.ย. 2549 ได้พระราชทานชื่อเขื่อนว่า “เขื่อนขุนด่านปราการชล” ซึ่งมีความหมายว่า เขื่อนขุนด่านซึ่งเป็นกำแพงแห่งน้ำ

สำหรับเขื่อนขุนด่านฯ เป็นเขื่อนบดอัดเต็มรูปแบบที่ยาวที่สุดในโลก ตั้งอยู่ที่บ้านท่าด่าน ต.หินตั้ง อ.เมือง จ.นครนายก เป็นแหล่งน้ำต้นทุนเพื่อการเกษตรกว่า 1.8 แสนไร่ เป็นแหล่งท่องเที่ยวและแก้ไขปัญหาอุทกภัยและภัยแล้ง รวมทั้งแก้ปัญหาดินเปรี้ยว นอกจากนี้กรมชลประทานได้ร่วมกับการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย พัฒนาโครงการผลิตไฟฟ้าพลังน้ำ ขนาดเล็กบริเวณท้ายเขื่อนด้วย สามารถผลิตไฟฟ้าได้ 10 เมกะวัตต์ จำนวน 28 ล้านหน่วย/ปี

โครงการประตูปรับน้ำอุทกวิทยาประสิทธิ

โครงการประตูปรับน้ำอุทกวิทยาประสิทธิ ‘ประตูปรับน้ำที่ให้ประสบความสำเร็จในการแยกน้ำ’

“...ส่วนหนึ่งจะแจ้งให้ทราบได้ว่ากำลังทำอยู่ คือโครงการปากพ่อง เมื่อ 2-3 ปีก่อน ทางราชการ ทั้งทหารและพลเรือนต้องไปช่วยปากพ่อง แม่น้ำบริเวณของ อ.ปากพ่อง ก็ต้องบรรทุกรถไปให้ การบรรทุกรถน้ำด้วยรถไปให้นี้ ท่านนักเศรษฐกิจต่างๆ ก็ยอมทราบดีว่ามันขาดทุนแค่ไหน การสร้างเขื่อนหรืออ่างเก็บน้ำจะสิ้นเปลืองเป็นสิบๆ หรือร้อยล้าน แต่ถ้าสร้างเสร็จจะสามารถที่จะบริการประชาชนได้โดยไม่ต้องใช้รถบรรทุก...” พระราชดำรัส พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เมื่อ 4 ธ.ค. 2536

สืบเนื่องจากแม่น้ำปากพ่องเป็นแม่น้ำสายหลักในพื้นที่ จ.นครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลา มีความยาวประมาณ 156 กิโลเมตร และไหลผ่านหลายอำเภอใน 3 จังหวัดดังกล่าว รวม 76 ตำบล ประชาชนในขณะนั้น 544,918 คน พื้นที่ประมาณ 3,100 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 1.9 ล้านไร่ เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายของระบบนิเวศสูง แต่มีปัญหาเรื่องระบบนิเวศที่ถูกทำลายจากการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ไม่เหมาะสม เกิดปัญหาน้ำเค็มรุกน้ำจืด และน้ำเปรี้ยวจากป่าพรุควนเคร็งแพร่กระจาย

ความทราบถึงพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช จึงพระราชทานแนวพระราชดำริให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้หาแนวทางแก้ไขอย่างต่อเนื่อง และสรุปที่การสร้างประตูปรับน้ำอุทกวิทยาประสิทธิ และต่อมามีประตูปรับน้ำ ระบบระบายน้ำ และระบบส่งน้ำอื่นๆ เพิ่มเติมเพื่อรักษาและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ และเนื่องจากเป็นพื้นที่ใหญ่และมีปัญหามาก ทำให้มีการตั้งองค์กรในการดำเนินการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพ่องเพื่อช่วยกันทำงานในทุกด้าน ประกอบด้วย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงมหาดไทย กองทัพอากาศที่ 4 เพื่อช่วยกันทำความเข้าใจกับประชาชนในพื้นที่ โครงการแล้วเสร็จเมื่อปี

2542 ทรงพระราชทานชื่อว่า “ประตูละบายน้ำอุทกวิทยาประสิทธิ” มีความหมายว่า ประตูละบายน้ำที่ให้ประสบความสำเร็จในการแยกน้ำ ซึ่งประตูแห่งนี้เริ่มทำงานเมื่อ 1 ต.ค. 2542 เป็นต้นมา และเพื่อให้โครงการนี้บรรลุตามวัตถุประสงค์ กรมชลประทานได้มีการสร้างประตูละบายน้ำเพิ่ม 6 แห่ง และแนวคันแบ่งเขตน้ำจืด น้ำเค็ม ซึ่งห่างจากชายทะเลมาประมาณ 3-5 กิโลเมตร ระยะทาง 91.5 กิโลเมตร เพื่อแบ่งเขตประกอบอาชีพให้ชัดเจนทั้งเกษตรและประมง ลดความขัดแย้ง ทำให้ประตูอุทกวิทยาประสิทธิเป็นหลักในการบริหารจัดการน้ำเค็ม

น้ำจืด และบรรเทาปัญหาน้ำท่วม เนื่องจากในฤดูฝนจะมีน้ำมาก

นอกจากนั้น ได้ใช้บริหารเพื่อลดผลกระทบพื้นที่ท้ายน้ำ และสามารถกักน้ำไว้เพื่อการเกษตรได้ด้วยเช่น ในปี 2553 ระดับน้ำทะเลด้านท้ายน้ำสูงกว่าระดับน้ำจืดด้านเหนือน้ำถึง 2 เมตร แต่สามารถรักษาคุณภาพน้ำจืดไว้ได้ตามมาตรฐาน ราษฎรสามารถใช้น้ำในระบบเครือข่ายได้ ทำให้อุดพันวิกฤตดังกล่าวมาได้ และในช่วงฤดูแล้งเกษตรกรยังสามารถทำการเกษตรได้ต่อเนื่อง ทำให้ลุ่มน้ำปากพนังปัจจุบันกลายเป็นแหล่งปลูกข้าวและแหล่งการเกษตรที่สำคัญของภาคใต้

ประตูละบายน้ำธรณีคนภูมิ

ประตูละบายน้ำธรณีคนภูมิ ‘ประตูละบายน้ำที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำริสร้างขึ้น’

โครงการพัฒนาลุ่มน้ำท่า อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ.นครพนม เป็นลุ่มน้ำย่อยของลุ่มน้ำโขงจะมีปัญหาน้ำท่วมสลับน้ำแล้งทุกปี ทำให้ประชาชนเดือดร้อน ความทราบถึงพระบาทสมเด็จพระปรมินทร

มหาภูมิพลอดุลยเดช จึงมีพระราชดำริให้กรมชลประทานพิจารณาโครงการ

จนเดือน พ.ย. 2538 ได้ทรงออกแบบร่างของโครงการเป็นลายพระหัตถ์ที่เรียกว่า “ตัวยักยือ” ประกอบด้วยส่วนหัว คือหนองหาน ที่เป็นหนองน้ำธรรมชาติ ส่วนกระดุกสันหลัง หมายถึงลำน้ำท่า ส่วนข้อที่เป็นปล้องๆ คืออาคารบังคับน้ำ ขอบลำตัวเปรียบเสมือนคลองระบายน้ำที่คู้ขนานไปกับลำน้ำท่า และส่วนหาง คือแม่น้ำโขง

จากนั้นเมื่อ 22 มิ.ย. 2542 ทรงมีพระราชดำริเพิ่มเติมให้กรมชลประทานไปพิจารณาดำเนินการก่อสร้างอาคารบังคับน้ำในลำน้ำท่าตอนล่างเพียงระดับต่ำ เพื่อให้เก็บน้ำในระดับน้อยก่อน เนื่องจากมีปัญหาที่ดินทำกินของราษฎรถูกน้ำท่วม และมีการเรียกค่าตอบแทนสูงมาก เมื่อเจรจาได้ราคาที่เหมาะสมจึงได้สร้างอาคารบังคับน้ำประเภทประตูละบายน้ำให้เก็บน้ำได้เต็มศักยภาพ ส่งผลให้ประชาชนทั้งสองฝั่งสามารถใช้น้ำเพื่อประกอบอาชีพและการดำรงชีพได้ ซึ่งประตูละบายน้ำธรณีคนภูมินี้ เป็นประตูบานตรง สูง 9 เมตร กว้าง 10 เมตร จำนวน 4 บาน ระบายน้ำได้สูงสุด 1,200 ลูกบาศก์เมตร/วินาที โครงการดังกล่าวทำให้มีพื้นที่ชลประทานเพิ่ม 4.17 หมื่นไร่

เขื่อนแควน้อยบำรุงแดน

เขื่อนแควน้อยบำรุงแดน ‘เขื่อนแควน้อยที่ทำให้มีความเจริญในพื้นที่’

“...ส่วนที่พิษณุโลก ก็มีน้ำไหลลงมาจากข้างๆ อีกสายหนึ่ง แควน้อย ซึ่งจะต้องทำ อันนี้ก็ยังไม่ได้ทำ ซึ่งจะต้องทำเพื่อเก็บกักน้ำที่มาจาก อ.ชาติตระการ อาจจะมีคนค้านว่าทำไมทำเขื่อนพวกนี้แล้วมีประโยชน์อะไร ก็เห็นแล้วว่าประโยชน์ของเขื่อนใหญ่เขื่อนนี้ ถ้าไม่มองเขื่อนนี้ ที่น้ำจะท่วมยิ่งกว่า จะไม่ท่วมเพียงเท่านั้น จะท่วมทั้งหมด” พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เมื่อวันที่ 4 ธ.ค. 2538

สำหรับพื้นที่ลุ่มน้ำแควน้อย เป็นพื้นที่ลุ่มน้ำสาขาฝั่งซ้ายของลำน้ำน่าน บริเวณพื้นที่ อ.ชาติตระการ นครไทย วัดโบสถ์ และมาบรรจบที่ อ.พรหมพิราม จ.พิษณุโลก พื้นที่ตอนล่างของแม่น้ำแควน้อย พื้นที่ 2 แสนไร่ มีปัญหาน้ำท่วม น้ำแล้งทุกปี ซึ่งความทราบถึงพระองค์ ณ วันที่ 25 ก.พ. 2525 ได้พระราชทานแนวพระราชดำริเกี่ยวกับงานชลประทานว่า ควรพิจารณาวางโครงการและก่อสร้างเขื่อนเก็บกักน้ำแควน้อยที่ อ.วัดโบสถ์ โดยเร่งด่วน และให้เก็บน้ำอย่างเต็มที่เพื่อบรรเทาอุทกภัยในเขตลุ่มน้ำแควน้อยตอนล่าง และสามารถจัดหาน้ำสนับสนุนโครงการชลประทานพิษณุโลก โครงการชลประทานเจ้าพระยาใหญ่ เพื่อให้ราษฎรเพาะปลูกได้ทั้งปี

กรมชลประทานได้วางโครงการและก่อสร้างแล้วเสร็จ และเมื่อ 20 ก.ค. 2552 พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้พระราชทานชื่อว่า เขื่อนแควน้อยบำรุงแดน “เขื่อนแควน้อยที่ทำให้มีความเจริญในพื้นที่” โครงการนี้ตั้งอยู่ที่บ้านเขาหินลาด ต.คันโช้ง อ.วัดโบสถ์ จ.พิษณุโลก เริ่มสร้างเมื่อ 1 ก.พ. 2546 กำหนดแล้วเสร็จปี 2550 เพื่อให้เป็นหนึ่งในโครงการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสทรงเจริญพระชนมพรรษา 80 พรรษา

โครงการนี้เป็นอ่างเก็บน้ำอเนกประสงค์ขนาดใหญ่ กักเก็บน้ำได้ 769 ล้านลูกบาศก์เมตรประกอบด้วย 3 เขื่อนติดต่อกัน คือ เขื่อนปิดช่องเขาเต่า เป็นเขื่อนดินสูง 16 เมตร ยาว 640 เมตร เขื่อนแควน้อยบำรุงแดน เป็นเขื่อนหินทิ้งตาดคอนกรีต สูง 75 เมตร ยาว 681 เมตร และเขื่อนสันตะเคียน เป็นเขื่อนหินทิ้งแกนดินเหนียว สูง 80 เมตร ยาว 1,270 เมตร และมีการก่อสร้างระบบระบายน้ำทั้งสิ้น 107 สาย

ในการสร้างเขื่อนแห่งนี้มีคณะกรรมการบริหารโครงการเขื่อนแควน้อย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ และคณะอนุกรรมการอีก 4 คณะ ประกอบด้วย คณะอนุกรรมการด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการจัดหาที่ดินและการอพยพ ด้านการก่อสร้างและประสานงาน และด้านการแก้ไขพัฒนาสิ่งแวดล้อม เมื่อแล้วเสร็จ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ ไปเปิดการเริ่มกักเก็บน้ำ เมื่อ 26 พ.ย. 2551 โครงการนี้ส่งน้ำในเขตชลประทานครอบคลุมพื้นที่ 4.3 แสนไร่ นอกจากนี้ กรมชลประทานยังได้ร่วมมือกับการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยในการพัฒนาโครงการผลิตไฟฟ้าพลังน้ำขนาดเล็กบริเวณท้ายเขื่อนแควน้อยบำรุงแดน เพื่อลดการนำเข้าพลังงาน ซึ่งเริ่มโครงการเมื่อเดือน ต.ค. 2554

อุโมงค์ผันน้ำลำพะยังภูมิพัฒนา

อุโมงค์ผันน้ำลำพะยังภูมิพัฒนา 'อุโมงค์ผันน้ำที่นำความเจริญมาสู่แผ่นดินลุ่มน้ำลำพะยัง'

โครงการนี้ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เสด็จพระราชดำเนินไปเยี่ยมราษฎรที่ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 25 พ.ย. 2535 ทำให้เห็นความยากลำบากของประชาชนในพื้นที่บ้านกุดตอแก่นที่ขาดแคลนน้ำ จึงพระราชทานแนวพระราชดำริให้กรมชลประทานไปพิจารณาพัฒนาลุ่มน้ำลำพะยังตอนบน โดยให้

พิจารณาก่อสร้างอ่างเก็บน้ำลำพะยังตอนบน (ห้วยวังคำ) เพื่อช่วยเหลือราษฎรบ้านกุดตอ กุดตอแก่น และบ้านอื่นๆ ให้น้ำใช้ตลอดปี และผันน้ำจากลำห้วยยางลงมาเติมให้กับอ่างเก็บน้ำลำพะยังตอนบน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ กรมชลประทานได้เริ่มโครงการเมื่อปี 2537 โดยก่อสร้างอ่างเก็บน้ำลำพะยังตอนบนและระบบส่งน้ำ และก่อสร้างอ่างเก็บน้ำห้วยไผ่ที่ ต.กกตุม อ.ดงหลวง จ.มุกดาหาร เพื่อผันน้ำมาเติมให้กับพื้นที่รับประโยชน์ของอ่างเก็บน้ำลำพะยังตอนบน

อุโมงค์ผันน้ำมีความยาว 710 เมตร เพิ่มความจุน้ำจาก 3.5 ล้านลูกบาศก์เมตร (ลบ.ม.) เป็น 4 ล้าน ลบ.ม. โครงการแล้วเสร็จเมื่อปี 2550 ช่วยเหลือเกษตรกรได้ 1.66 หมื่นไร่ และเมื่อวันที่ 3 ก.ค. 2552 ทรงพระราชทานชื่ออุโมงค์ผันน้ำดังกล่าวว่า “อุโมงค์ผันน้ำลำพะยังภูมิพัฒน์” ซึ่งมีความหมายว่า อุโมงค์ผันน้ำที่นำความเจริญมาสู่แผ่นดินลุ่มน้ำลำพะยัง

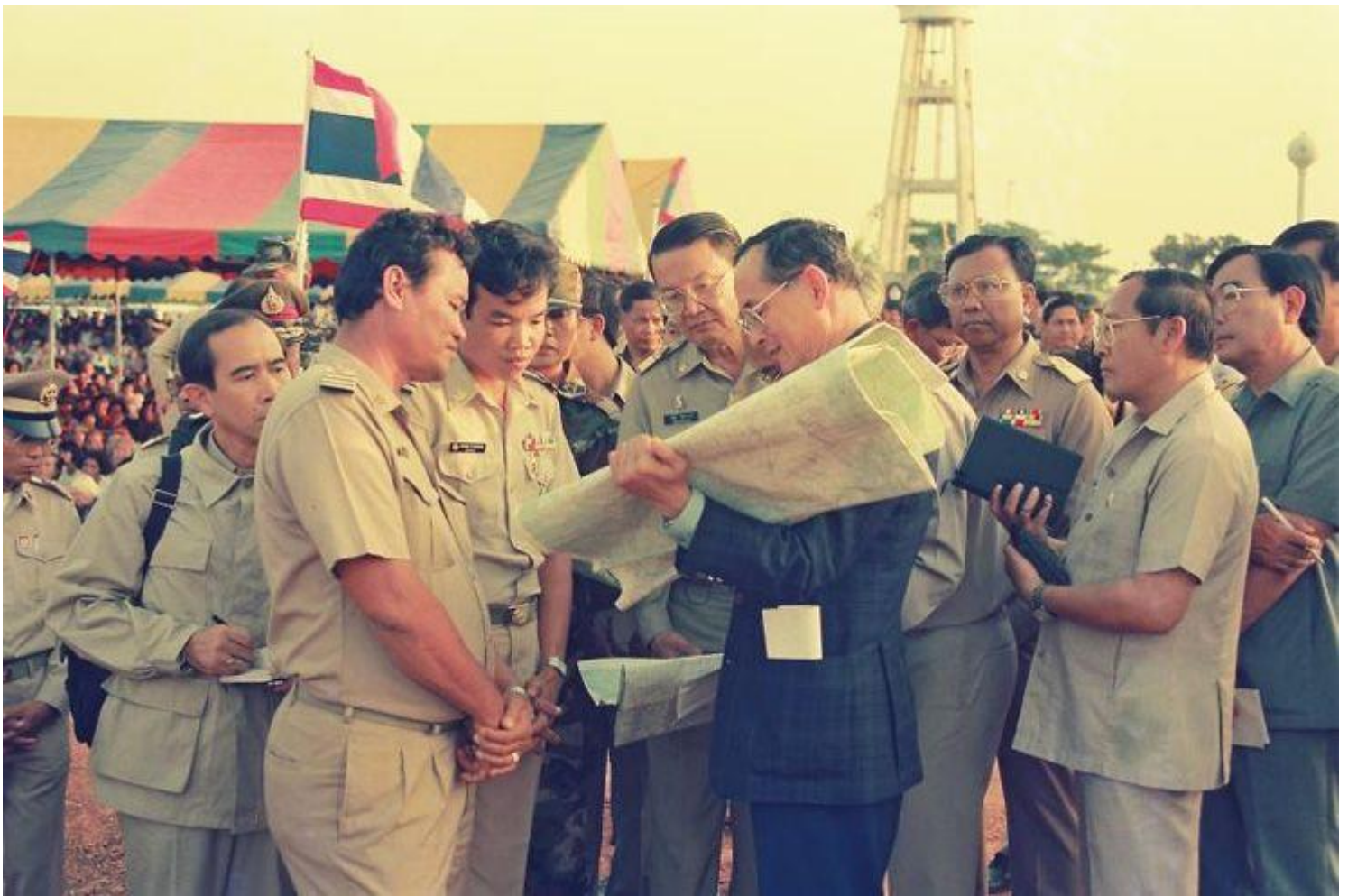
นอกจาก 5 เขื่อนที่เสด็จพระราชดำเนินไปเปิดแล้ว ยังมีเขื่อนสำคัญอีก 2 เขื่อนที่ทรงมีพระราชดำริให้สร้าง และได้สร้างประโยชน์ให้กับคนไทยอย่างมาก โดยเฉพาะในพื้นที่ราบลุ่มภาคกลาง คือ เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ มีความหมายว่า เขื่อนแม่น้ำป่าสักที่เก็บกักน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อแก้ไขปัญหาน้ำท่วมน้ำแล้งในลุ่มน้ำป่าสัก และเขื่อนห้วยโสมง หรือชื่อพระราชทานคือ อ่างเก็บน้ำนฤดินทรจินดา เมื่อ 16 พ.ค. 2559 มีความหมายว่า อ่างเก็บน้ำที่สร้างขึ้นตามพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ขลิท ดำรงค์ศักดิ์ อดีตอธิบดีกรมชลประทาน กล่าวว่า พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช จะทรงติดตามงานของกรมชลประทานอย่างใกล้ชิด และให้กรมถวายผลการปฏิบัติงานบ่อยๆ เพื่อทราบสถานการณ์ เพื่อพระราชทานแนวคิดและแนวทางแก้ไข

“โครงการสำคัญที่ทรงให้ไว้กับประชาชนคนไทย คือ เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ ที่ทรงเห็นว่าน้ำในแม่น้ำป่าสักมีฝนปีมาประมาณ 2,000 ล้าน ลบ.ม. ควรจะมีเครื่องมือมาบริหารน้ำในลุ่มดังกล่าวและเพื่อช่วยเหลือการเกษตร กรมชลประทานจึงได้มีโครงการนี้ขึ้นมาเพื่อเป็นการเฉลิมพระชนมพรรษาครบ 72 พรรษา ซึ่งขณะนั้นผมดำรงตำแหน่งเป็นผู้จัดการโครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสักดูแลโครงการนี้ ทรงพระราชทานชื่อว่า เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ และเสด็จฯ ไปเปิดเขื่อนวันที่ 25 พ.ย. 2542” ขลิท กล่าว

โครงการดังกล่าวถือเป็นโครงการที่มีคุณูปการกับคนจำนวนมาก แต่คนทั่วไปไม่ค่อยรับรู้ คือเป็นแหล่งน้ำต้นทุนของพื้นที่ลุ่มเจ้าพระยาตอนล่าง ช่วยไล่น้ำเค็มรักษาระบบนิเวศ และช่วยหนองน้ำเพื่อลดผลกระทบจากอุทกภัยของพื้นที่ตั้งแต่ จ.พระนครศรีอยุธยา ลงมา

“ทรงรับสั่งเมื่อปี 2543 ว่า เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์เปิดใช้มา 1 ปีก็คุ้มแล้ว และยังได้รับสั่งว่า อย่าให้ราษฎรเดือดร้อน อย่าให้มีใครหากินกับโครงการนี้”

เสด็จพระราชดำเนินไปเยี่ยมราษฎรที่ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์ กำเนิดโครงการลำพะยังภูมิพัฒน์
ทั้งนี้ จะเห็นว่าในช่วงภัยแล้งปี 2557 ต่อเนื่องมา กรมชลประทานได้นำน้ำจากเขื่อนป่าสักฯ มาช่วยต่อเนื่อง
โดยเฉพาะการช่วยรักษาระบบนิเวศไม่ให้น้ำเค็มรุกเข้ามาในระบบชลประทานและระบบประปา ซึ่งที่ผ่านมา
เหนือน้อยและน้ำจากสองเขื่อนหลักก็น้อย การปล่อยน้ำจากสองเขื่อนลงมาช่วยบางครั้งไม่เป็นไปตาม
เป้าหมายเพราะมีการสูบลอดทาง

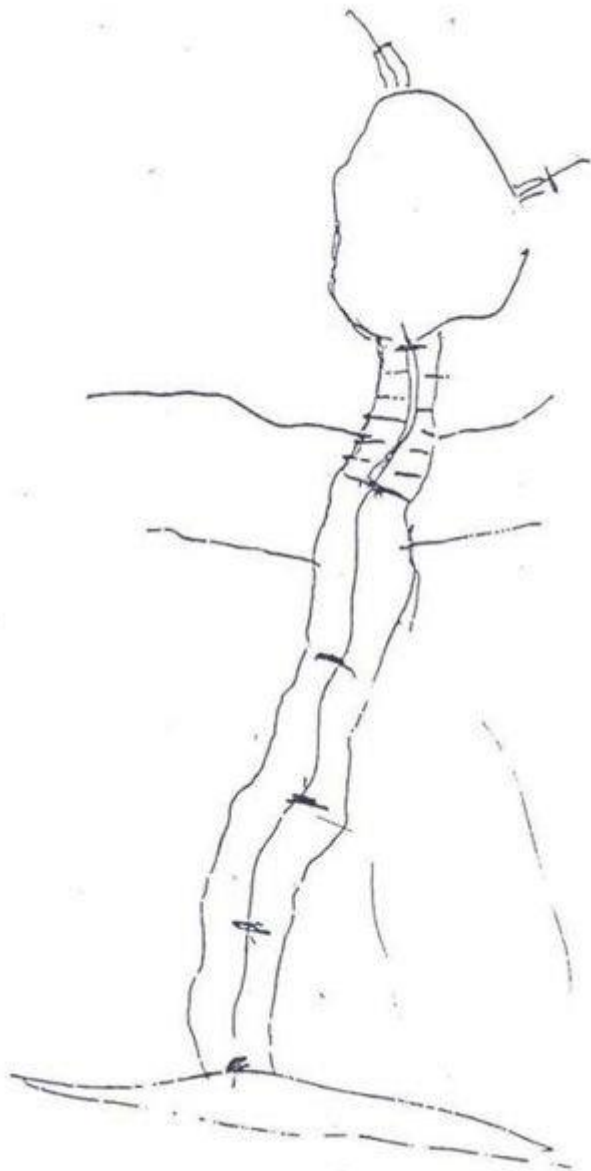
สำหรับอีกเขื่อนสำคัญ คือ เขื่อนห้วยโสมง หรืออ่างเก็บน้ำนฤบดินทรจินดา อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ.
ปราจีนบุรี ที่จะช่วยลุ่มน้ำบางปะกง ทั้งเป็นน้ำต้นทุนและน้ำรักษาระบบนิเวศที่สำคัญ ซึ่งเห็นว่าที่ผ่านมา
น้ำเค็มรุกเข้าแม่น้ำบางปะกงมาก ทำให้พื้นที่การเกษตรเสียหายและกระทบต่อระบบประปาที่ความรุนแรง
เพิ่มขึ้น

บุคคลที่ได้มีโอกาสถวายงานด้านชลประทานมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน ปราโมทย์ ไม้กลัด อดีตอธิบดีกรม
ชลประทาน กล่าวว่า ทรงเทิดทูนพระองค์ท่านเหนือสิ่งใดทั้งปวง ซึ่งเห็นว่าไม่ต้องส่งเสด็จไปสวรรคต ท่านไป
สวรรคตแน่นอน อาจไปชั้นพรหม เพราะท่านทรงงานเพื่อประชาชนมาตั้งแต่ปี 2493 ระหว่างทรงมีพระอาการ
ประชวรจะเห็นว่าพระพักตร์ท่านนิ่งมาก จิตท่านสูงมาก

“ในการถวายรับใช้ พระองค์จะเรียกผมว่านายช่าง แต่สิ่งที่ผมอยากพูดไม่ใช่เรื่องงาน เพราะพระองค์ท่านเป็น
เลิศในงานด้านชลประทาน”

แต่ในฐานะที่ติดตามถวายงานในถิ่นทุรกันดาร ได้เห็นความลำบากพระวรกายอย่างมาก พร้อมกับคำถามในใจ ซึ่งเมื่อได้ถวายงานมาต่อเนื่องก็ได้คำตอบจากพระราชจริยวัตรของพระองค์ที่ได้มีโอกาสเห็นต่อเนื่องมาหลายสิบปี

“ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาจะเห็นว่าท่านได้ทรงงานตามที่ได้ประกาศไว้ในพระปฐมบรมราชโองการที่ว่า เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม เป็นการประกาศของคนหนุ่มอายุไม่ถึง 23 ปี ในปี 2493 ซึ่งหลังจากนั้นเพียง 1-2 ปี ท่านก็เริ่มทรงงานไปทั่วประเทศ ไปศึกษาว่าประเทศเราขาดอะไร ก็พบว่าขาดเยอะมาก พระองค์ท่านจึงไม่เคยหยุดทรงงาน”

ภาพลายพระหัตถ์ ตัวยีกยื่อ โครงการลำน้ำก่า

พระองค์ทรงงานโดยยึดหลัก “ราชธรรม” ทั้ง 1.การให้ หรือทาน้ำง ที่ทรงช่วยเหลือประชาชนในการทำงาน และพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ 2.การเป็นผู้มีศีล ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญ ซึ่งทรงศีลมากกว่าศีล 5 หรือพระบางรูป เพราะพระองค์ไม่เคยมัวหมอง 3.ปริจาคะ การเสียสละ ทรงเสียสละความสุขส่วนพระองค์มาทั้ง

ชีวิต ทั้งที่เป็นพระเจ้าแผ่นดินไม่ต้องทรงงานเหน็ดเหนื่อยแบบนี้ แต่ท่านไม่หยุดทรงงาน ไม่มีวันหยุด ไม่มีช่วงเวลา ไม่มีกลางวัน ไม่มีกลางคืน เป็นการเสียสละทรงงานเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง

“สมดังที่ท่านประกาศว่าเพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม แม้ผมจะสัมผัสกับพระองค์ท่านได้ไม่นาน ประมาณ 20 ปี จะพูดว่าใกล้ชิดก็ใกล้ชิด ทำให้เห็นว่าทรงทุ่มเทเพื่อประโยชน์อย่างหาที่สุดไม่ได้”

ราชธรรมข้อที่ 4 ความอ่อนโยน มีชวะ พระองค์ทรงเป็นผู้อ่อนโยนอย่างมากๆ ไม่เคยโกรธหรือกริ้วใคร กับตาสีตาสา เกษตรกร ท่านรับสั่งด้วยความเมตตา พูดผิดก็ได้ ทรงซึ้งใช้เรื่องความเดือดร้อน ซึ่งข้าราชการไทยควรเอาอย่างพระองค์ เพราะข้าราชการมักไม่ค่อยชอบประชาชน ซึ่งทั้งหมดคือสิ่งที่ได้เห็นประจำตลอดที่ได้ติดตามพระองค์

“ความซื่อสัตย์ไม่ต้องพูดถึง พระองค์ทรงมีความซื่อตรงกับสิ่งที่เป็นความจริง ไม่เคยทรงบิดเบี้ยว นอกจากนั้นคือความอดทน ซึ่งหาได้ยากในคนทั่วไป ทั้งสองพระองค์ คือ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงมีความอดทนต่อความยากลำบากทั้งปวง แม้จะบุกป่าฝ่าดง หากมีเป้าหมายจะไปก็จะไปให้ได้ นอกจากนั้นทรงมีพระวิริยะ ขยันมาก และทรงชมพระกิลเลส ทั้งโลก โกรธ หลง ไม่มี เป็นการทรงงานเพื่อประชาชนทั้งสิ้น สมดังที่ทรงมีพระปฐมบรมราชโองการว่า จะทำงานเพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”

พระราชดำรัสที่ว่า “ที่ของข้าพเจ้าในโลกนี้คือการได้อยู่ท่ามกลางประชาชนของข้าพเจ้า นั่นคือคนไทยทั้งปวง” สะท้อนผ่านการที่พระองค์ได้ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจ เสด็จฯ ไปหาประชาชน ตลอดพระชนม์ชีพ 89 พรรษา เพื่อสร้างโครงการ สร้างงาน สร้างอาชีพ โดยเฉพาะแหล่งน้ำ เพื่อสร้างความสุขที่ยั่งยืนในการทำมาหากินของคนไทย ของเกษตรกรไทย

ณ วันที่พระองค์เสด็จสู่สวรรคาลัย ไม่อาจเสด็จฯ ไปเยี่ยมประชาชนคนไทย หรือทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจได้ได้อีก คนไทยทั้งมวลของพระองค์ได้พร้อมใจกันเดินทางจากทุกสารทิศมาถวายสักการะ ถวายความอาลัยแด่พระองค์ เพื่อเป็นการยืนยันถึงความจงรักภักดีและสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่สุดไม่ได้ เพื่อเป็นการแสดงให้ทรงทอดพระเนตรเห็นว่า “พระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ได้ประทับอยู่ในจิตใจของคนไทยทั้งปวงตราบนิรันดร์” ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ